

Tafaneries
Valencianes

Francesc J. Hernández
DEPARTAMENT DE SOCIOLOGIA
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

■ El 24 d'abril passat, el subdirector de Levante-EMV, **Joan Carles Martí**, publicà l'article «En busca del hedonismo perdido» sobre la primera pel·lícula en valencià, «El fava de Ramonet», i la imatge que oferia d'un Cap i Casal «desbordado de alegría, humor y cabarets». Però, quina seria la pel·lícula «valenciana» més trista? Tal vegada l'adaptació de «La Barraca», estrenada a Mèxic el 1945, amb bona part del seu elenc format per persones en l'exili, com ara **Baltasar Samper** (música), **Abel Velilla Sarasola** (supervisió de diàlegs), **Emilia Díaz** (coreografia), així com actrius: **Lluana Alcañiz**, **Marichu Labra** o **Amparo Morillo**, i actors: **Manolo Fábregas**, **José Morcillo**, **Luis Massot**, **Manuel Noriega** o **Carlos Villarias**. Entre els participants en el film també hi hagué una notable presència valenciana. La saguntina **Anita Blanch** encarnà Teresa, **José Baviera** interpretà Pimentó i l'alacantí **Rafael Icardo** va fer del tio Barret. Dels decorats s'encarregaren dos valencians més, **Francisco Marco Chilet** (de vegades citat com **Chillet**) i **Vicente Petit**; **Joan Renau** pintà el cartell de la pel·lícula i la filla de Vicente Blasco Ibáñez, **Libertad**, fou coguionista del film i responsable de l'adaptació de la novel·la.

María Ana Blanch Ruiz (Anita Blanch) va néixer a Sagunt el 1908. El 1930 viatjà a Mèxic amb la seua germana Isabel per fundar la companyia del Teatre Ideal, on també participà **José Baviera** i es formà la coneguda **Silvia Pinal**, actriu que participà en els gran films de Luis Buñuel («Viridiana», «El ángel exterminador») i «Simón del desierto»). A més de l'activitat teatral i les radionovel·les, Anita Blanch participà en més de 60 pel·lícules i de 40 sèries televisives. Fou guardonada per la seua interpretació de la senyoreta Prisca en «Tlayucan» (1962), dirigida per **Luis Alcoriza**, també espanyol i mort a Mèxic. Anita morí en abril del 1983, d'una malaltia cardíaca, i fou soterrada a la ciutat de Mèxic.

L'actor **José Luis Baviera Navarro** (José Baviera) va néixer a València, l'agost del 1906, i també desenvolupà una gran activitat, amb la participació en 180 pel·lícules i 17 sèries. Començà en el cinema l'any 1924 i dos anys després posà a les ordres de José Estivalis, director de Llíria conegut pel pseudònim d'Armand Guerra, en una pel·lícula sobre el roder **Luis Candelas** (tot una declaració en temps de la dictadura de Primo de Rivera). El 1931, Baviera protagonitzà la pel·lícula «Fermín Galán», sobre l'heroi republicà de Jaca (film perdut), i durant

La versió cinematogràfica de La Barraca. El 1945 s'estrenà a Mèxic una adaptació cinematogràfica de La Barraca. Hi participaren molts exiliats, entre els quals hi havia actors i artistes valencians. L'adaptació cinematogràfica fou realitzada per Libertad, la filla de Blasco Ibáñez, i resultà guardonada.

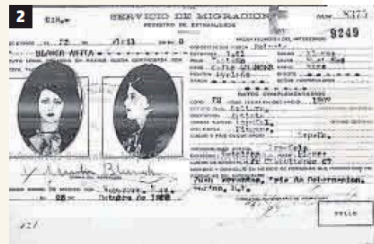

L'estrena de la pel·lícula «valenciana» més trista

► La filla de Vicente Blasco Ibáñez, Libertad, fou coprotagonista de la versió cinematogràfica de la novel·la que s'estrenà a Mèxic en l'exili

► **UNA PEL·LÍCULA D'EXILIATS.** Gran part dels artistes es refugiaren a Mèxic. **1** Joan Renau pintà el cartell del film. **2** Documentació de l'actriu María Ana Blanch. **3** Carnet d'immigració de l'actor José Baviera.

la Guerra dirigí el documental «Madera», produït pel Sindicat d'Edificació, Fusta i Decoració de la CNT. El juliol del 1940 arribà a l'exili mexicà. Exemples dels seus papers foren el Ponç Pilat d'«El martir del calvario», un film protagonitzat per Enrique Rambal Sàcia, fill del gran actor d'Utiel **Enrique Rambal** i que també morí a Mèxic, així com el **Leandro Gómez** de la pel·lícula de Buñuel «El ángel exterminador», ja esmentada. Baviera morí l'agost del 1981 a ciutat de Mèxic, on fou soterrat.

L'alacantí **Rafael Icardo** també participà en el rodatge de més de 100 pel·lícules a Mèxic, moltes de les quals foren comèdies, com ara algunes protagonitzades per Cantinflas. Morí el 1954, amb uns 60 anys. Els decoradors Francisco Marco Chilet i Vicente Petit aconseguiren re-

produir als camps de Mixcoac, al sud del bosc de Chapultepec de la capital mexicana, no només les barraques valencianes, sinó també la taberna on s'enfronten Batiste i Pimentó i, fins i tot, la Porta dels Apòstols de la Seu. Marco Chilet, nascut el 1900, fou deixeble de Sorolla i actiu en les tropes republicanes. Després de passar per un camp de concentració al sud de França, arribà a Mèxic, país on s'encarregà de l'escenografia d'unes 150 pel·lícules, tot aportant les seues qualitats per al dibuix i la seua capacitat per generar espais quasi onírics, com els que trobem en «Santo, el enmascarado de plata vs. los villanos del ring» (1968), una de les moltes pel·lícules protagonitzades pel mític lluitador

emmascarat. No és coneguda la trajectòria de Vicente Petit fins a l'exili mexicà, on s'incorporà com a decorador amb una pel·lícula infantil acolorida «Las aventuras de Cucuruchito y Pinocho» (1942). En seguir desenes i desenes de films.

Per l'avanç de les tropes franquistes, **Libertad Blasco-Ibáñez** Blasco fugí a Barcelona amb el seu marit, el periodista alacantí Fernando Llorca. Creuà a França on fou tancada en un camp de concentració. Després de la mort del seu home, aconseguí arribar a Mèxic i instal·lar-se a la plaça de Santos Degollados núm. 16, de la capital, on també residiren en algun període dos fills més del novel·lista, Mario i Sigfrido. Libertad Blasco-Ibáñez

rebé el guardó Ariel de la cinematografia mexicana per la seua adaptació de la novel·la del seu pare. El film aconseguí el primer Ariel a la millor pel·lícula.

El 1939, el gran pintor valencià **Josep Renau Berenguer** també hagué d'exiliar-se amb la seua dona, **Manuela Ballester**, i la família. Passaren la frontera de Le Perthus i foren tancats a un camp de concentració. Finalment arribaren a Mèxic, on Josep i Manuela desenvoluparen una intensa activitat artística fins a traslladar-se a la República Democràtica Alemanya a la fi dels anys cinquanta. Precisament els diaris de Manuela informen de com Josep començà el cartell de «La Barraca» el dijous 19 d'abril i el finalitzà l'endemà: «Les ha gustado mucho y se lo han pagado (\$300)». Els diaris palesen com Manuela estava pendent de la fi de la Guerra Mundial a Europa els últims dies d'aquell mes, el que va fer reviscolar les esperances de la caiguda de Franco. També anotà l'estrena del film i l'assistència de la seua mare i dos familiars: «La mare (sic) ha ido con las 2 Manolitas a ver La Barraca» (27 de juliol del 1945). Pocs dies abans, **Juan Negrín**, president aleshores de la II República Espanyola en l'exili, arribà a Mèxic. Fins i tot, la mateixa estrena de la pel·lícula al cinema Chapultepec coincidí amb un acte constituït del govern en l'exili. En definitiva, «La Barraca», com va escriure l'historiador del cinema Eduardo de la Vega Alfaro, «vino a ser una especie de bandera ideológica de aquella emblemática II República Española debido a que su trama también puede leerse como una alegoría sobre los intentos de recuperación de la patria perdida». Però la dictadura resistí i aquells valencians que encarnaren els personatges de la cèlebre novel·la de Blasco Ibáñez moriren i foren soterrats a terres mexicanes. Tal vegada, la pel·lícula «valenciana» més trista.